

**Wymagania edukacyjne niezbędne do uzyskania przez uczniów klasy czwartej
poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z przyrody
(spójne z Programem nauczania przyrody w szkole podstawowej – autorstwa B. Zajdler i E. Kłos.
Wydawnictwo MAC)**

I. OCENA PÓŁROCZNA – wymagania na poszczególne oceny z działów:

1. **Ja i przyroda**
2. **Cztery strony świata**
3. **Pogoda i pory roku**
4. **Moje ciało**

II. OCENA ROCZNA - wymagania niezbędne na ocenę półroczną i dodatkowo z działów:

1. **Moje zdrowie i bezpieczeństwo**
2. **Środowisko w mojej okolicy**
3. **Plan i mapa**
4. **Działalność człowieka a środowisko**

III. Przy ustalaniu oceny nauczyciel bierze po uwagę:

1. Indywidualne możliwości i właściwości psychofizyczne każdego ucznia
2. Wysiłek oraz zaangażowanie ucznia w pracę na lekcji
3. Aktywność podczas zajęć
4. Samodzielność w wykonywaniu ćwiczeń
5. Zainteresowanie przedmiotem i stosunek do nauki - np. udział w turniejach, konkursach, dodatkowych zajęciach rozwijających pasję

IV. Uczniom posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego lub opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej dostosowuje się wymagania edukacyjne do ich możliwości psychofizycznych i potrzeb zgodnie z zaleceniami w nich zawartymi.

Temat i numer lekcji	Wymagania na poszczególne oceny				
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
Dział 1. Ja i przyroda	Uczeń:				
1. Poznaje przyrodę	<ul style="list-style-type: none"> – podaje sposoby poznawania przyrody; – podaje przykłady wykorzystania zmysłów podczas prowadzenia obserwacji przyrodniczych; – wymienia różne źródła wiedzy o przyrodzie. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje sposoby korzystania z różnych źródeł wiedzy o przyrodzie; – podaje przykłady sposobów poznawania przyrody i określa, jaką rolę zmysłów w każdym z takich przykładów. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje sposoby poznawania przyrody; – określa rolę zmysłów w poznawaniu przyrody; – wyjaśnia, dlaczego w poznaniu przyrody należy korzystać z różnych źródeł wiedzy. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady działań, które może sam wykonać w celu przeprowadzenia obserwacji przyrodniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje instrukcję obserwacji najbliższego otoczenia.
2. Przyrządy pomocne w poznawaniu przyrody	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia nazwy przyrządów stosowanych w poznawaniu przyrody; – wskazuje różne źródła wiedzy o przyrodzie. 	<ul style="list-style-type: none"> – korzysta z różnych źródeł wiedzy o przyrodzie przy planowaniu obserwacji; – poprawnie korzysta z przyrządów; – wymienia zasady bezpiecznego korzystania z przyrządów służących do obserwacji przyrodniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jak należy korzystać na lekcjach przyrody z przyrządów: lupy, kompasu, taśmy mierniczej; – określa przeznaczenie poznanych przyrządów; – posługuje się przyrządami podczas prowadzonych obserwacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego podczas obserwacji przyrodniczych należy stosować zasady bezpieczeństwa; – podaje przykłady zastosowania przyrządów (lupy, kompasu, taśmy mierniczej) w poznawaniu przyrody. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady zastosowania mikroskopu.
3. Moje pierwsze obserwacje	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega obserwacja przyrodnicza; – wymienia zasady bezpieczeństwa podczas obserwacji przyrodniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady obiektów i organizmów, które można obserwować; – odczytuje informacje z przyrządów. 	<ul style="list-style-type: none"> – korzysta z różnych źródeł wiedzy o przyrodzie, planując obserwacje przyrodnicze; – odczytuje instrukcje przeprowadzania obserwacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – dokumentuje obserwacje przyrodnicze; – przeprowadza obserwacje na podstawie instrukcji w podręczniku. 	<ul style="list-style-type: none"> – planuje i dokumentuje przeprowadzenie doświadczeń przyrodniczych; – uzasadnia, że obserwacje są źródłem wiedzy o przyrodzie.
4. Moje pierwsze doświadczenia	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega doświadczenie przyrodnicze; – wymienia zasady bezpieczeństwa podczas doświadczeń przyrodniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady pytań, na które można uzyskać odpowiedź, przeprowadzając doświadczenie przyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> – korzysta z różnych źródeł wiedzy o przyrodzie podczas planowania doświadczeń przyrodniczych; – wyjaśnia różnice między doświadczeniem 	<ul style="list-style-type: none"> – dokumentuje doświadczenia przyrodnicze; – przeprowadza doświadczenie na podstawie instrukcji w podręczniku. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady dokumentowania doświadczeń przyrodniczych; – uzasadnia, że doświadczenia są źródłem wiedzy o przyrodzie.

5. Powtórzenie wiadomości z działu 1	Wiadomości i umiejętności z lekcji: 1-4.
--------------------------------------	--

Dział 2. Cztery strony świata

6. Zdobywam wiedzę o widnokręgu	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, co to jest <i>widnokrąg</i>; – opisuje przebieg widnokręgu. 	– wyjaśnia, jak się zmienia widnokrąg, kiedy dana osoba zmienia miejsce obserwacji.	– wyjaśnia, jak się zmienia widnokrąg, kiedy obserwator zmienia wysokość, z której obserwuje widnokrąg.	– wskazuje, jakie obserwacje można prowadzić na widnokręgu.	– uzasadnia, że widnokrąg zmienia się w momencie zmiany miejsca obserwacji i wysokości obserwacji.
7. Poznają kierunki geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia nazwy kierunków głównych; – wyznacza kierunki główne w terenie za pomocą kompasu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyznacza kierunki geograficzne na widnokręgu za pomocą kompasu i kierunku północny za pomocą gnomonu; – wskazuje kierunki główne w terenie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia kierunki główne, używając nazw polskich i ich skrótów w języku angielskim; – odczytuje z róży kierunków nazwy kierunków pośrednich. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyznacza kierunki w terenie za pomocą Słońca; – odczytuje z róży kierunków nazwy kierunków pośrednich i wskazuje je w terenie; – używa skrótów kierunków pośrednich w języku angielskim. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyznacza kierunki w terenie za pomocą Słońca i Gwiazdy Polarnej; – wyjaśnia, jak wyznaczyć kierunki w terenie bez użycia przyrządów, tylko obserwując przyrodę.
8. Wędrowka Słońca nad widnokręgiem	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje położenie Słońca nad widnokręgiem w ciągu doby; – obserwuje pozorną wędrowkę Słońca w ciągu doby; – wskazuje na widnokręgu miejsca wschodu, górowania i zachodu Słońca w ciągu doby. 	– wskazuje w terenie oraz na schemacie (lub horyzontarium) miejsca wschodu, zachodu i górowania Słońca w ciągu dnia oraz w różnych porach roku.	– dostrzega zależność między wysokością Słońca a długością cienia w ciągu dnia i w ciągu roku.	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zależność między wysokością Słońca a długością cienia w ciągu dnia i w ciągu roku; – opisuje zmiany w położeniu Słońca nad widnokręgiem w ciągu dnia i w ciągu roku. 	– wyjaśnia pojęcie <i>pozorna wędrowka Słońca nad widnokręgiem</i> .
9. Poznają plan i mapę	<ul style="list-style-type: none"> – rysuje plan dowolnego przedmiotu; – odczytuje informacje z legendy planu. 	– wymienia czynności umożliwiające sprawne narysowanie planu.	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, że plan i mapę rysujemy w zmniejszeniu; – opisuje najbliższą okolicę na podstawie planu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje różnice między planem a mapą; – wyjaśnia znaczenie umiejętności czytania planu najbliższej okolicy szkoły (miejsca zamieszkania). 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jakich sytuacjach znajomość rysowania planów jest przydatna; – wyjaśnia, w jakich sytuacjach znajomość czytania planów jest przydatna.

10. Elementy mapy	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje map, np. topograficzną, turystyczną; rozpoznaje znaki topograficzne w legendzie mapy: punktowe, liniowe, powierzchniowe. 	<ul style="list-style-type: none"> korzysta z informacji zawartych w legendzie mapy; odczytuje informacje z mapy, posługując się legendą. 	<ul style="list-style-type: none"> czyta mapę - interpretuje znaki zamieszczone na różnych mapach; opisuje środowisko przyrodnicze wybranego obszaru, korzystając z różnych map. 	<ul style="list-style-type: none"> układa instrukcję ułatwiającą czytanie wybranego fragmentu mapy. 	<ul style="list-style-type: none"> planuje wycieczkę po nieznanym terenie, korzystając z mapy; wskazuje różnice wysokości i nachylenie terenu na trasie wycieczki na podstawie poziomicy.
11. Jak korzystać z map?	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to znaczy zorientować mapę; wymienia sposoby pomiaru odległości w terenie; wyjaśnia, co to jest szkic; wykonuje i opisuje szkic okolicy szkoły; posługując się legendą, odnajduje na planie szkołę i dom. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak zorientować mapę za pomocą kompasu; opisuje drogę z domu do szkoły, używając nazw kierunków głównych i pośrednich. 	<ul style="list-style-type: none"> orientuje mapę w terenie za pomocą kompasu; mierzy odległości w terenie na podstawie liczby swoich kroków; szacuje odległość w terenie. 	<ul style="list-style-type: none"> orientuje mapę w terenie za pomocą obiektów terenowych; podaje różnice między szkicem, planem a mapą; przemieszcza się w terenie zgodnie z kierunkami i odległościami określonymi wcześniej podczas planowania trasy marszu. 	<ul style="list-style-type: none"> korzysta z planu i mapy wielkoskalowej podczas planowania wycieczki; określa wzajemne położenie obiektów na planie, mapie topograficznej i w terenie; określa odległości w terenie na podstawie podziałki liniowej.
12. Powtórzenie wiadomości z działu 2	Wiadomości i umiejętności z lekcji 6-11.				

Dział 3. Pogoda i pory roku

13. Pogoda i jej składniki Temperatura powietrza	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest pogoda; podaje nazwę przyrządu służącego do pomiaru temperatury; odczytuje z termometru temperaturę powietrza; wskazuje na termometrze temperaturę ujemną 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia składniki pogody; prowadzi obserwacje temperatury powietrza; podaje przykłady wpływu temperatury na życie człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje zastosowanie termometru w różnych sytuacjach życia codziennego; w ciągu danych wskazuje najwyższą i najniższą temperaturę. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia budowę termometru cieczowego; analizuje zapisane wyniki pomiarów temperatury powietrza; oblicza różnice temperatury. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje zależności między wysoką lub niską temperaturą powietrza a funkcjonowaniem organizmów; podaje przykłady
---	---	---	--	---	---

Temat i numer lekcji	Wymagania na poszczególne oceny				
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
	Uczeń:				
14. Zachmurzenie. Opady i osady atmosferyczne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia trzy stany skupienia wody; określa stopień zachmurzenia (niebo bez chmur, zachmurzenie częściowe, zachmurzenie całkowite); podaje nazwę przyrządu do mierzenia wielkości opadu atmosferycznego i jednostki, w których podaje się wielkość 	<ul style="list-style-type: none"> odróżnia opady od osadów atmosferycznych; wymienia stany skupienia wody; prowadzi dzienniczek pogody uwzględniający temperaturę powietrza, zachmurzenie oraz opady i osady atmosferyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady opadów i osadów atmosferycznych oraz wskazuje ich stan skupienia; wyjaśnia, jak można zmierzyć wielkość opadów atmosferycznych; dostrzega zależności między poznаныmi składnikami pogody, tzn. temperaturą powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje sposób powstawania chmur; charakteryzuje zjawiska pogodowe: burzę, tęczę, deszcze nawałne, intensywne opady śniegu i opisuje ich następstwa; wskazuje lub rysuje znaki, które są umieszczane na mapach prognozy pogody dla zachmurzenia 	<ul style="list-style-type: none"> na podstawie doświadczenia opisuje, jak powstają opady; wymienia rodzaje chmur.
15. Ciśnienie atmosferyczne i wiatr	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest ciśnienie atmosferyczne; podaje nazwę przyrządu, za pomocą którego można zmierzyć ciśnienie atmosferyczne; podaje jednostkę ciśnienia atmosferycznego; podaje nazwę przyrządu, za pomocą którego można zmierzyć kierunek i prędkość wiatru; 	<ul style="list-style-type: none"> podaje zasadę określania kierunku wiatru; wyjaśnia, skąd wieje wiatr północny, południowy itd.; opisuje zasady bezpiecznego zachowania podczas występowania niebezpiecznych zjawisk pogodowych (burzy, huraganu, zamieci śnieżnej). 	<ul style="list-style-type: none"> określa kierunek wiatru w dniu obserwacji; określa prędkość wiatru (wiatr silny, słaby, brak wiatru); odczytuje z aktualnej mapy pogody kierunek i prędkość wiatru w swojej miejscowości; podaje skutki silnego wiatru. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia na podstawie doświadczenia, jak powstaje wiatr; dostrzega zależności między zmianami ciśnienia a kierunkiem i prędkością (siłą) wiatru; zaznacza na mapie Polski określony kierunek wiatru; wyjaśnia, czym jest huragan i zawieja śnieżna; 	<ul style="list-style-type: none"> wyszukuje informacje na temat ostrzeżeń przed silnym wiatrem dla swojej miejscowości lub informacje o skutkach silnego wiatru w miejscu swojego zamieszkania; buduje prosty wiatromierz lub planuje ćwiczenie badające kierunek wiatru.
16., 17. Pogoda w różnych porach roku	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zjawiska pogodowe charakterystyczne dla poszczególnych pór roku; podaje zasady bezpiecznego zachowania podczas występowania 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zjawiska pogodowe charakterystyczne dla poszczególnych pór roku: burze, huragany, deszcze nawałne, zawieja śnieżna. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje prognozę pogody przedstawioną na mapie za pomocą znaków umownych. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wykresy i rysunki, przyporządkowując im zjawiska pogodowe w poszczególnych porach roku. 	<ul style="list-style-type: none"> prowadzi w samodzielnie opracowanym kalendarzu obserwacje pogody uwzględniające zjawiska pogodowe charakterystyczne dla poszczególnych pór roku (używa w zapisach właściwe jednostki pomiaru).

18. Układy narządów człowieka. Układ kostny	<ul style="list-style-type: none"> —wymienia układy narządów budujące ciało człowieka; —wyjaśnia, do czego służy szkielet; —wyjaśnia, jak należy dbać o prawidłową postawę ciała. 	<ul style="list-style-type: none"> —wskazuje na planszy i podaje nazwy elementów szkieletu: czaszka, kręgosłup, klatka piersiowa, kości kończyny górnej, kości kończyny dolnej. 	<ul style="list-style-type: none"> —wymienia elementy składowe szkieletu człowieka i rozumie ich rolę; —uzasadnia, dlaczego stawy u umożliwiają człowiekowi poruszanie się. 	<ul style="list-style-type: none"> —wyjaśnia, na czym polega współdziałanie szkieletu z mięśniami; —na modelu szkieletu człowieka wskazuje ruchome połączenia kości - stawy. 	<ul style="list-style-type: none"> —wyjaśnia, dlaczego stawy umożliwiają człowiekowi poruszanie się.
19. Układ pokarmowy	<ul style="list-style-type: none"> — wyjaśnia, do czego służy układ pokarmowy; — opisuje, jak należy dbać o układ pokarmowy. 	<ul style="list-style-type: none"> —wymienia składniki pokarmowe zawarte w różnych produktach; —na planszy układu pokarmowego wskazuje jamę ustną, przełyk, żołądek, jelito cienkie, jelito grube, odbył. 	<ul style="list-style-type: none"> —wskazuje na planszy i na własnym ciele ślinianki, wątrobę, trzustkę i żołądek. 	<ul style="list-style-type: none"> —wyjaśnia, co to znaczy trawienie pokarmu. 	<ul style="list-style-type: none"> —uzasadnia, dlaczego pokarm powinien być dokładnie pogryziony.
20. Układ oddechowy	<ul style="list-style-type: none"> — wyjaśnia, do czego służy układ oddechowy; — opisuje, jak należy dbać o układ oddechowy. 	<ul style="list-style-type: none"> —na planszy układu oddechowego wskazuje jamę nosową, krtań, tchawicę, oskrzela i płuca. 	<ul style="list-style-type: none"> —opisuje rolę jamy nosowej, krtani i płuc w oddychaniu. 	<ul style="list-style-type: none"> —uzasadnia, dlaczego należy oddychać przez nos. 	<ul style="list-style-type: none"> —opisuje, korzystając z planszy, drogę, jaką przebywa wdychane powietrze i dalszą wędrówkę tlenu do komórek ciała.
21. Układ krwionośny	<ul style="list-style-type: none"> — wyjaśnia, do czego służy układ krwionośny; — opisuje, jak należy dbać o układ krwionośny. 	<ul style="list-style-type: none"> — rozumie rolę serca w krążeniu krwi; — wymienia funkcje krwi. 	<ul style="list-style-type: none"> —wyjaśnia, jak zmienia się tętno pod wpływem wysiłku fizycznego. 	<ul style="list-style-type: none"> —wymienia rodzaje naczyń krwionośnych i omawia ich rolę. 	<ul style="list-style-type: none"> —wyjaśnia, dlaczego człowiek umiera, gdy ustaje praca jego serca.
22. Układ rozrodczy	<ul style="list-style-type: none"> —wskazuje różnice w wyglądzie zewnętrznym kobiety i mężczyzny; —rozpoznaje na schematach komórki rozrodcze męskie i żeńskie oraz podaje różnice między nimi; —opisuje, jak dbać o układ rozrodczy. 	<ul style="list-style-type: none"> — wyjaśnia, do czego służy układ rozrodczy męski i żeński; —podaje nazwy poszczególnych elementów budowy układu rozrodczego kobiety i mężczyzny. 	<ul style="list-style-type: none"> —wskazuje na planszy narządy budujące układ rozrodczy kobiety i mężczyzny. 	<ul style="list-style-type: none"> —opisuje funkcje poszczególnych narządów w układach rozrodczych kobiety i mężczyzny. 	<ul style="list-style-type: none"> —wyjaśnia, z czego wynikają różnice między układem rozrodczym męskim i żeńskim.

Temat i numer lekcji	Wymagania na poszczególne oceny				
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
	Uczeń:				
23. Dojrzwianie płciowe	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega dojrzwianie płciowe; – wymienia zasady higieny w okresie dojrzwiania. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany fizyczne i psychiczne zachodzące w organizmach dziewczynki i chłopca podczas dojrzwiania. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje czynniki wpływające pozytywnie i negatywnie na organizm w okresie dojrzwiania. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje proces dojrzwiania płciowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje podobieństwa i różnice w dojrzwianiu dziewcząt i chłopców.
24., 25. Układ nerwowy. Moje zmysły	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką rolę odgrywa układ nerwowy w organizmie; – podaje nazwy zmysłów człowieka i wskazuje je na własnym organizmie; – podaje podstawowe zasady dbałości o wzrok i słuch. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na planszy główne narządy układu nerwowego i podaje ich nazwy; – opisuje rolę zmysłu wzroku, słuchu, węchu, smaku i dotyku w odbieraniu informacji z otoczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką rolę odgrywa mózg; – za pomocą doświadczenia wykazuje współdziałanie zmysłu węchu i smaku. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia funkcjonowanie narządów wzroku, słuchu, węchu, smaku i dotyku i uzasadnia ich rolę w odbieraniu informacji z otoczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rolę mózgu w odbieraniu wrażeń ze środowiska zewnętrznego przez narządy zmysłów.
26. Powtórzenie wiadomości z działu 4	Wiadomości i umiejętności z lekcji 18-25.				

Dział 5. Moje zdrowie i bezpieczeństwo

27. Poznaję choroby i ich przyczyny	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, po czym można poznać, że organizm choruje; – opisuje sposoby zapobiegania chorobom. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, co to są choroby zakaźne; – wyjaśnia, czym są wywołane choroby zakaźne; – podaje przykłady chorób zakaźnych człowieka; – wyjaśnia, czym są choroby pasożytnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje drogi wnikania czynników chorobotwórczych do organizmu człowieka; – podaje przykłady pasożytów i chorób wywołanych przez pasożyty. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym różnią się choroby zakaźne od chorób pasożytniczych; – wyjaśnia, dlaczego osoba chora na chorobę zakaźną powinna się zgłosić do lekarza. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje objawy wybranych chorób zakaźnych; – wyjaśnia, czym jest odporność i jak ją nabyć; – podaje przykłady chorób, przeciwko którym można się zaszczepić.
28. Substancje w domu	<ul style="list-style-type: none"> – podaje właściwości różnych substancji, np. plasteliny, szkła, gąbki; 	<ul style="list-style-type: none"> – bada właściwości substancji; – wyjaśnia, dlaczego na opakowaniach produktów szkodliwych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest właściwość substancji; – odróżnia substancje kruche od sprężystych i plastycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przedmioty codziennego użytku wykonane z substancji kruchych, sprężystych i plastycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa sposób stosowania środka chemicznego na podstawie informacji umieszczonej na opakowaniu;

	<ul style="list-style-type: none"> odszukuje na opakowaniu środka czystości piktogramy informujące o tym, że są one szkodliwe dla zdrowia. 	<p>są umieszczane symbole ostrzegawcze.</p>			<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia zastosowanie substancji sprężystych, kruchych i plastycznych do wykonania przedmiotów codziennego użytku.
29. Niebezpieczne rośliny i zwierzęta	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady zwierząt jadowitych, roślin trujących; wskazuje poprawne postępowanie w wypadku pogryzienia przez zwierzę. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje, jak należy pielęgnować trujące rośliny pokojowe; wyjaśnia, jak należy postępować w wypadku wykrycia na skórze kleszcza. 	<ul style="list-style-type: none"> omawia sposób postępowania w wypadku użądlenia lub kontaktu z rośliną trującą; podaje, jak postępować w wypadku ukąszenia przez żmiję, pogryzienia i użądlenia przez owady. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego w kontaktach ze zwierzętami należy zachować szczególną ostrożność. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia i krótko charakteryzuje choroby, które mogą być następstwem ukąszenia przez kleszcza.
30. Pierwsza pomoc	<ul style="list-style-type: none"> wymienia funkcje skóry; wskazuje sposoby postępowania podczas opatrywania otarcia lub skaleczenia; opisuje sposoby zabezpieczania ciała przed skutkami nadmiernego promieniowania słonecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak należy postępować w wypadku oparzenia i odmrożenia; opisuje objawy złamania kości. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego nie należy się opalać bez zabezpieczenia skóry. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między zwichnięciem, złamaniem a stłuczeniem; podaje numery alarmowe służące do wezwania pierwszej pomocy w nagłych wypadkach. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje uszkodzeń ciała i opisuje sposoby udzielania pierwszej pomocy; tłumaczy, czym jest omdlenie; wyjaśnia, jak postępować w razie omdlenia i w wypadku krwawienia z nosa;
31. Niebezpieczeństwo uzależnienia	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest uzależnienie; podaje przykłady środków uzależniających. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia negatywne skutki uzależnienia od papierosów; wskazuje na etykietach napojów energetyzujących substancje szkodliwe, które mogą powodować uzależnienie. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, dlaczego zbyt częste korzystanie z telefonu komórkowego może prowadzić do uzależnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skutki działania nikotyny i alkoholu oraz napojów energetyzujących na organizm człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest asertywność; rozumie, dlaczego znajomości zawarte przez internet mogą być niebezpieczne.
32. W zdrowym ciele zdrowy duch	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co oznacza pojęcie: higiena osobista; opisuje zasady dbania o własne ciało; wymienia zasady zdrowego odżywiania; wymienia elementy zdrowego stylu życia. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia skutki niewłaściwego odżywiania; podaje przykłady potraw, których nie należy spożywać ze względu na dużą zawartość soli, cukru lub tłuszczu; wyjaśnia, dlaczego sen i ruch są niezbędne dla zachowania zdrowia 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, dlaczego niewłaściwe odżywianie może powodować otyłość, niedożywienie lub inne groźne choroby; wyjaśnia, czym jest zdrowy styl życia i charakteryzuje jego elementy. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego stosowanie zasad zdrowego stylu życia pozwala zachować zdrowie; potrafi ułożyć tygodniowy jadłospis uwzględniający zasady zdrowego odżywiania. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje kolejne poziomy piramidy pokarmowej, korzystając z samodzielnego przygotowanego plakatu; potrafi właściwie zaplanować dzień.

33. Bezpieczeństwo w czasie zabawy i wypoczynku	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady właściwego spędzania wolnego czasu przez ucznia kl.4.; – wskazuje niebezpieczeństwa związane z wypoczynkiem nad wodą; – wymienia zasady właściwego odpoczynku nad wodę. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady niebezpiecznych sytuacji podczas pobytu na wsi; – wyjaśnia, jak należy się zachować, gdy znajdzie się niewybuchy lub niewypały; – opisuje bezpieczne poruszanie się na rolkach i rowerze; – opisuje zasady bezpieczeństwa podczas 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego nie każdy plac zabaw jest bezpieczny; – wyjaśnia, dlaczego właściwe poruszanie się na rowerze i na rolkach oraz właściwe wyposażenie jest ważne. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje ubiór dostosowany do jazdy na rowerze, rolkach oraz do sportów zimowych; – wyjaśnia, jak można pomóc tonącemu. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje, jak należy dbać o bezpieczeństwo podczas zabaw i wypoczynku; – wyjaśnia, kiedy kąpiel w morzu jest niebezpieczna; – wyjaśnia, co to jest reguła ograniczonego zaufania; – podaje rozwinięcie skrótu GOPR.
34. Powtórzenie wiadomości z działu 5	Wiadomości i umiejętności z lekcji 27-33.				
35. Składniki środowiska	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje i podaje nazwy składników przyrody ożywionej i nieożywionej występujące w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – dokumentuje składniki przyrody ożywionej i nieożywionej. 	<ul style="list-style-type: none"> – odróżnia składniki przyrody od wytworów działalności człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje zależności między nieożywionymi a ożywionymi składnikami przyrody; – podaje, w jaki sposób człowiek wykorzystuje przyrodę do własnych potrzeb i jak przyroda wpływa na człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje prezentację o środowisku najbliższej okolicy, w prezentacji uwzględni składniki przyrody ożywionej i nieożywionej, w tym celu korzysta z różnych źródeł informacji.
36. Formy ukształtowania powierzchni	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje główne formy ukształtowania powierzchni występujące w najbliższej okolicy; – odróżnia wypukłe formy ukształtowania terenu od wklęsłych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia nazwy form wypukłych i wklęsłych; – wymienia nazwy form terenu występujących w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje elementy pagórka (szczyt, wierzchołek, stok łagodny, stok stromy); – wskazuje elementy doliny (zbocze strome, zbocze łagodne). 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje różnice między kotłiną a doliną; – wyjaśnia, co to jest ukształtowanie terenu. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia różne typy ukształtowania terenu (teren równinny, pagórkowaty, górski); – podaje przykłady ukształtowania powierzchni w różnych częściach Polski.

Dział 6. Środowisko w mojej okolicy					
37. Poznaję skały w moim otoczeniu	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje skał; wymienia skały występujące w okolicy swojego miejsca zamieszkania. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady skał sypkich, zwięzłych i litych; podaje przykłady przedmiotów wykonanych ze skał. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest skała; podaje różnice między skałami sypkimi, zwięzłymi a litymi. 	<ul style="list-style-type: none"> odróżnia skały luźne od litych i zwięzłych; określa rolę zmysłów człowieka w poznawaniu skał; opisuje różne rodzaje skał. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje cechy skał; podaje przykłady zastosowania skał.
38. Jak organizmy radzą sobie na łądzie?	<ul style="list-style-type: none"> opisuje warunki życia na łądzie, uwzględniając zawartość tlenu, wilgoci i nasłonecznienie (temperaturę powietrza). 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady sposobów przetrwania okresu zimy przez rośliny i zwierzęta. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady przystosowania roślin do warunków suchych i wilgotnych. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przystosowanie roślin do zdobywania światła. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową zwierząt a przystosowaniem do życia w różnych warunkach.
39. Jak się odżywiają organizmy?	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady organizmów samożywnych i cudzożywnych; wymienia cechy roślinożerców i drapieżników. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje rodzaje przystosowania w budowie organizmów do zdobywania pokarmu; opisuje znaczenie roślin w przyrodzie i życiu człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między samożywym a cudzożywym sposobem odżywiania. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób odżywiają się rośliny; podaje, czym się różnią roślinożercy od drapieżników. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki niezbędne do przebiegu fotosyntezy.
40., 41. W lesie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia warstwy roślinności w lesie; wymienia podstawowe zasady właściwego zachowania się w lesie. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje i wskazuje przykłady roślin tworzących poszczególne warstwy lasu. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje temperaturę powietrza, wilgotność i nasłonecznienie występujące w poszczególnych warstwach lasu. 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje podstawowe gatunki roślin i zwierząt żyjących w lesie oraz przyporządkowuje je do odpowiednich warstw lasu. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie ściółki leśnej dla życia organizmów w lesie; gromadzi i prezentuje w klasie informacje na temat lasu znajdującego się w najbliższej okolicy.
42. Co warto wiedzieć o grzybach?	<ul style="list-style-type: none"> podaje warunki odpowiednie dla rozwoju grzybów; wymienia przykłady grzybów jadalnych, niejadalnych i trujących; podaje różnice między pieczarką a muchomorem sromotnikowym. 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na okazach naturalnych, planszach i zdjęciach pospolite grzyby jadalne i trujące; wymienia zasady kodeksu grzybiarza. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na schemacie budowę grzyba kapeluszowego. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady wykorzystania drożdży do wytwarzania produktów spożywczych; wymienia przykłady grzybów jadalnych i ich trujących odpowiedników. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie grzybów w przyrodzie oraz życiu człowieka.
43. Na łące i na polu	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest łąka i jak człowiek wykorzystuje łąki; wyjaśnia, co to jest pole; wymienia produkty otrzymywane z pszenicy, żyta, owsa, jęczmienia kukurydzy; wymienia produkty otrzymywane z ziemniaków i buraków cukrowych. 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na fotografii i w terenie typowe rośliny łąkowe; rozpoznaje na fotografii i w terenie zboża uprawiane w Polsce; rozpoznaje na fotografii i w terenie rośliny oleiste. 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na fotografii i w terenie typowe zwierzęta łąk; rozpoznaje na fotografii i w terenie typowe zwierzęta pól. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia różnice między polem uprawnym a łąką; podaje przykłady organizmów uznawanych w rolnictwie za szkodniki. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia za pomocą samodzielnie wykonanego plakatu różnice między roślinami zbożowymi, warzywami a roślinami oleistymi; wyjaśnia, na czym polega pożyteczna rola ptaków na polu.

Temat i numer lekcji	Wymagania na poszczególne oceny				
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
	Uczeń:				
44. Wody stojące i płynące w najbliższej okolicy	<ul style="list-style-type: none"> określa, czym są wody powierzchniowe; podaje przykłady wód powierzchniowych: stojących i płynących. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje nazwy wód stojących i płynących występujących najbliżej miejsca zamieszkania. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest źródło i ujście rzeki; rozpoznaje prawy i lewy brzeg rzeki; wskazuje elementy doliny rzeki; podaje nazwy kilku rzek i jezior Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela naturalne i sztuczne zbiorniki wodne występujące w najbliższej okolicy; wskazuje na mapie rzekę główną i jej dopływy. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to są bagna i jak powstają; wskazuje na mapie największe rzeki w Polsce; podaje przykłady prawych i lewych dopływów Wisły;
45. Życie w wodzie	<ul style="list-style-type: none"> podaje cechy środowiska wodnego; wymienia strefy jeziora i podaje przykłady organizmów, które w nich występują. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cechy budowy ryby, które umożliwiają jej życie w środowisku wodnym. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje warunki życia w wodzie i na lądzie; opisuje cechy, które pozwalają roślinom żyć w wodzie. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy ryb żyjących w Polsce; wymienia nazwy roślin i zwierząt żyjących w jeziorach Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak oddychają ryby.
46. Powtórzenie wiadomości z działu 6	Wiadomości i umiejętności z lekcji 35-45.				

Dział 7. Działalność człowieka a środowisko

47. Składniki krajobrazu	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcie: krajobraz; wymienia składniki krajobrazu najbliższej okolicy; wyjaśnia pojęcie: środowisko antropogeniczne; podaje nazwy składników środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje w terenie składniki krajobrazu charakterystyczne dla najbliższej okolicy i podaje ich nazwy; wyjaśnia, czym się różni krajobraz naturalny od antropogenicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> dzieli składniki krajobrazu na naturalne i przekształcone przez człowieka; określa funkcje składników środowiska antropogenicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między składnikami naturalnymi a antropogenicznymi (przekształconymi przez człowieka). 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady zależności między składnikami środowiska przyrodniczego a działalnością człowieka.
--------------------------	---	---	--	---	---

48. Człowiek zmienia krajobraz	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady wpływu działalności człowieka na przeobrażenia środowiska przyrodniczego (miejskiego, wiejskiego, przemysłowego). 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje w terenie składniki krajobrazu, które uległy przekształceniu (przeobrażeniu); – rozróżnia krajobraz wiejski i miejski; – podaje elementy krajobrazu wiejskiego; – podaje elementy krajobrazu miejskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przeobrażenia środowiska najbliższej okolicy; – wskazuje funkcje, jakie pełnią części miasta, w tym własna dzielnica lub części najbliższego miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje zależności między elementami naturalnymi a antropogenicznymi krajobrazu; – wykazuje różnice między krajobrazem wiejskim a rolniczym; – charakteryzuje krajobraz przemysłowy. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia istnienie zależności między składnikami środowiska przyrodniczego a składnikami środowiska antropogenicznego.
49. Krajobraz najbliższej okolicy	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy krajobrazu najbliższej okolicy; – wskazuje cechy krajobrazu najbliższej okolicy, które wskazują na działanie człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje współczesny krajobraz najbliższej okolicy na podstawie aktualnych map i obserwacji w terenie; – wymienia nazwę, położenie oraz cechy wyróżniające miejsce zamieszkania (czyli małą ojczyznę). 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje dawny krajobraz najbliższej okolicy, np. na podstawie opowiadań rodzinnych, starych map i fotografii; – wyszukuje obiektyw najbliższej okolicy, które są godne zwiedzania; – wymienia źródła informacji, które mogą być pomocne w poznaniu najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia zmiany zagospodarowania terenu wpływające na wygląd krajobrazu najbliższej okolicy; – pisze pytania do ankiety lub wywiadu z mieszkańcami najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyszukuje zdjęcia w różnych źródłach informacji, w celu wyjaśnienia, jakie nastąpiły zmiany w krajobrazie najbliższej okolicy; – opisuje zmiany w krajobrazie, np. na przestrzeni 10, 20, 50 lat (na podstawie rozmowy z rodziną), przygotowuje plakat lub prezentację na ten temat.
50. Krajobraz najbliższej okolicy	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie najbliższej okolicy ciekawe miejsca, które warto odwiedzić; – wskazuje elementy krajobrazu, które zmieniły się w najbliższej okolicy pod wpływem działań człowieka; – przygotowuje dokumentację (zdjęcia, materiały elektroniczne) na temat ciekawych miejsc w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – korzysta z różnych źródeł wiedzy w poznawaniu najbliższej okolicy; – wskazuje na znaczenie wywiadu i ankiety z rodziną i innymi mieszkańcami najbliższej okolicy w jej poznawaniu; – wskazuje na mapie najbliższej okolicy ciekawe miejsca, które warto odwiedzić, dzieląc je na obiekty przyrodnicze i antropogeniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje trasę wycieczki po najbliższej okolicy; – wskazuje na mapie i w terenie miejsca, które warto odwiedzić i argumentuje, dlaczego warto to zrobić. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przykłady zmian krajobrazu i ciekawych obiektów w najbliższej okolicy na przestrzeni ostatnich 10, 20, 50 lat; – opracowuje informacje o najbliższej okolicy pochodzące z różnych źródeł wiedzy, w tym np. w ankiecie; – pokazuje w terenie lub na mapie przykłady zmian antropogenicznych w krajobrazie najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazuje na podstawie starych fotografii, opowieści rodzinnych i różnych źródeł wiedzy, które obiektyw najbliższej okolicy zmieniły się na przestrzeni 10, 20, 50 lat; – zaprasza najbliższą rodzinę lub kolegów z klasy na wycieczkę po okolicy i przygotowuje reportaż na ten temat.
51. Przyroda pod ochronę	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia formy ochrony przyrody występujące w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia miejsca występowania w najbliższej okolicy obszarów chronionych, pomników przyrody. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób w Polsce chroni się przyrodę; – wskazuje na mapie Polski przykłady miejsc chronionych. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady obiektów w najbliższej okolicy, które zasługują na ochronę i uzasadnia swój wybór; – wskazuje na mapie i w terenie obiekty chronione w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – gromadzi informacje o obiektach chronionych w najbliższej okolicy i prezentuje je w klasie.

Temat i numer lekcji	Wymagania na poszczególne oceny				
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
	Uczeń:				
52. Dbam o piękno przyrody i kultury	<ul style="list-style-type: none"> — podaje nazwy i wskazuje obiekty zabytkowe w najbliższej okolicy; — wymienia sposoby ochrony środowiska, które może sam stosować (oszczędzanie wody, energii elektrycznej, segregacja śmieci). 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia potrzebę ochrony obiektów zabytkowych w najbliższej okolicy; – uzasadnia ochronę środowiska przyrodniczego w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> — opisuje zajęcia ludności w najbliższej okolicy, tradycję i kulturę; — wyjaśnia geograficzne nazwy miejscowe i ich pochodzenie. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady działań chroniących zasoby naszej planety; – ocenia stan ochrony środowiska w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> — wymienia kilka powodów, dla których należy dbać o nasze dziedzictwo przyrodnicze; — wskazuje działania, które mogłyby poprawić stan środowiska najbliższej okolicy.
53., 54. Planuję wycieczkę do ciekawych krajobrazowo miejsc w najbliższej okolicy	<ul style="list-style-type: none"> — wymienia ciekawe krajobrazowo miejsca w najbliższej okolicy; — planuje wyjście na wycieczkę po najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – szuka w różnych źródłach informacji o ciekawych miejscach w najbliższej okolicy; – szuka informacji o obiektach chronionych w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> — planuje prezentację o najbliższej okolicy, w tym zmianach krajobrazu o obiektach przyrodniczych i antropogenicznych w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje prezentację na temat ciekawych miejsc w najbliższej okolicy; – przygotowuje folder o najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> — przygotowuje komentarz do prezentacji o ciekawych obiektach w najbliższej okolicy; — pokazuje prezentację najbliższej okolicy w klasie lub wskazuje i charakteryzuje ciekawe miejsca podczas wycieczki klasowej po najbliższej
55. Powtórzenie wiadomości z działu 7	Wiadomości i umiejętności z lekcji 47-54.				